

onze school kunst

Yes bijna Woensdag!
dan sta ik op met een lach.
dan gaan we weer tekenen.
Iedere iets anders dan rekenen.
Nu zie ik het oefenen van groep 8.
de musical daar heb ik al op gewacht.
We gaan op excursie.
het rager uit als in mijn fantasie.
nog een nachtje slapen.
heel interessant dus ik hield niet te gapen.
altijd weer iets leuks op school.
We moeten natuurlijk nog leren.
maar dat doen we ook al die keren.
dat is de kunst van onze school.
en dat is super cool.

Jaarverslag 2017

**Cultuureducatie met Kwaliteit
in Drenthe / Emmen**

Inhoud

1. Inleiding.....	5
2. Drentse aanpak.....	6
3. Doelen en resultaten	8
3.1 Implementatie, verdieping en ontwikkeling van het curriculum voor het leergebied kunstzinnige oriëntatie	9
Scenario's.....	9
Budget voor kwaliteitsverbetering	12
Inzet Compenta-samenwerking.....	13
Specifieke doelgroepen: kans voor doorgaande leerlijnen en samenwerking.....	14
Doorgaande leerlijnen: PO-VO en binnen- en buitenschools	14
3.2. Inhoudelijke deskundigheid versterken van leraren, vakdocenten en educatief medewerkers op het gebied van cultuureducatie.....	16
3.3 Versterken van de relatie van de school met de culturele en sociale omgeving.....	18
4. Stichting Compenta	20
Directie, inclusief bestuurstaken.....	20
Coördinatie	20
Adviseurs	21
5. Beleidsadviesgroep (BAG)	22
6. Planadviescommissie (PAC)	23
7. Resultaten scholen	25
8. Resultaten Productontwikkeling	26
Aanvragen productontwikkeling 2017	26
Evaluatie productontwikkeling scholen	28
9. Regiobijeenkomsten.....	29
Werksessies.....	29
Adviesgesprekken	29
Gemeentelijke netwerken.....	29
Lancering magazine	30
Provinciale ICC-netwerkbijeenkomst 16 november 2018.....	30
10. Overige bijeenkomsten	31
Aftrap CMKII	31
Tussentijdse rapportage subsidienten	31
Landelijke CMK-bijeenkomsten	31

11. Leergemeenschappen	32
Onderzoeksvragen	33
12. Communicatie.....	35
Doelgroepen	35
Magazine 'Klasse!'	35
Website www.compenta.nl	35
Facebook & Twitter	36
Nieuwsbrieven	36
Persoonlijke benadering.....	36
Free Publicity.....	36
Bijlage 1: Overzicht aantal deelnemende scholen	37
Bijlage 2: Criteria regeling scholen	38
Bijlage 3: Criteria regeling Productontwikkeling	39

Colofon:
Jaarverslag 2017
Stichting Compenta
Postbus 309
9400 AH Assen

Afbeelding voorpagina: Gedicht over kunst op school door Josca Baar (groep 7), afkomstig uit Klasse!-magazine, september 2017.

1. Inleiding

Met het jaar 2017 start ook de tweede periode van het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CMK) 2017-2020. De afsluiting van de eerste periode (2013-2016) en de start van de nieuwe periode is medio 2017 in stijl gemarkeerd met de presentatie van het magazine "Klasse". Het magazine geeft met concrete voorbeelden een prachtig beeld van het cultuuronderwijs op de basisscholen en de samenwerking tussen partijen in Drenthe.

De regeling CMK werd in 2017 op 241 Drentse scholen en ten behoeve van 37.146 leerlingen ter stimulering van het cultuuronderwijs ingezet. De essentie van CMK is tweërlei. In de eerste plaats om te bereiken dat cultuureducatie op scholen bewust wordt ingezet. Cultuuronderwijs geeft immers plezier en is noodzakelijk voor de ontwikkeling van kinderen. In de tweede plaats stimuleert de regeling dat scholen, kunstinstellingen en cultuuraanbieders elkaar weten te vinden.

Hierin zijn in Drenthe grote stappen gezet. Dit jaarverslag over 2017 illustreert dit. De deskundigheid van scholen groeit. Het is mooi om te zien dat 145 scholen – twee keer zoveel als het jaar daarvoor – samen met een culturele aanbieder een product op maat hebben gemaakt, en daarvoor gebruik hebben gemaakt van de deelregeling productontwikkeling (onderdeel van CMK).

2. Drentse aanpak

In de provincie Drenthe is Stichting Compenta penvoerder van het programma Cultuureducatie met Kwaliteit. Compenta is een samenwerking tussen vier instellingen in Drenthe: Kunst & Cultuur (Assen), De Kunstbeweging (Emmen), ICO (Assen) en Scala (Hoogeveen en Meppel).

Compenta heeft ervoor gekozen om de beschikbare cultuurgelden Cultuureducatie met Kwaliteit (CMK) in Drenthe (jaarlijks ca. € 568.000,-) voor 90% beschikbaar te stellen aan het onderwijs en hun culturele partners. Alle Drentse scholen met grote en kleine ambities op het gebied van cultuuronderwijs kunnen meedoen. Voor de school was in het schooljaar 2017-2018 een bedrag van € 9,00 per leerling beschikbaar voor cultuureducatie of deskundigheidsbevordering van leerkrachten. Hiervoor dienden de scholen een aanvraag in via het online aanvraagstelsel van Compenta. De aanvraag is voor twee jaar. Na het invullen van het evaluatie-instrument in het voorjaar van 2018, ontvangen de scholen de gelden voor het tweede jaar (2018-2019). Voor scholen met minder dan 80 leerlingen is een minimumsubsidiebedrag van € 720,00 beschikbaar gesteld. In totaal werd in 2017 €346.086,- overgemaakt aan 241 deelnemende primair onderwijs scholen in Drenthe (37.146 leerlingen).

In deze periode van CMK II staat deskundigheidsbevordering van leerkrachten op het gebied van cultuureducatie centraal. Scholen moeten in hun aanvraag minstens de helft van de begroting reserveren voor deskundigheidsbevordering, in de vorm van teamtrainingen, nascholingen of coaching-on-the-job. Op deze manier wil Compenta zorgen voor meer borging van het cultuuronderwijs in de school.

Voor productontwikkeling – cultuurgelden voor cultureel ondernemers die samen met het onderwijs cultuureducatieve producten ontwikkelen – was een bijdrage van maximaal €5.000,- per product beschikbaar. Er is binnen deze regeling in totaal € 132.273,- overgemaakt aan 26 cultureel ondernemers die in samenwerking met 145 scholen 36 cultuureducatieve producten, passend in een doorlopende leerlijn, ontwikkelden. In totaal profiteren hier 27.739 leerlingen in Drenthe van.

Evaluatie en monitoring

Compenta heeft de Rijksuniversiteit Groningen bij aanvang van de uitvoeringsperiode gevraagd om een kwalitatief onderzoek te doen naar de ontwikkeling van scholen m.b.t. het cultuuronderwijs. Het doel van het onderzoek is te bepalen in hoeverre de doelen van Cultuureducatie met Kwaliteit op de Drentse scholen voor primair onderwijs worden behaald. Het daartoe ontwikkelde evaluatie-instrument, EVI, helpt om te bepalen of de doelen op schoolniveau (de ambitiescenario's) zijn behaald. Het instrument geeft daarmee ook informatie over het behalen van de doelen op provinciaal en landelijk niveau, omdat de landelijke, provinciale en schooldoelstellingen in elkaars verlengde liggen.

In april en mei 2018 wordt EVI ingevuld door alle scholen die in 2017 en 2018 gelden ontvangen in het kader van Cultuureducatie met Kwaliteit. De resultaten zullen de daarop volgende maanden geanalyseerd worden door twee onderzoekers van de Rijksuniversiteit Groningen. In het najaar van 2018 verschijnt het onderzoeksrapport.

3. Doelen en resultaten

In het projectplan CMKII 2017-2020 zijn tien ambities voor 2020 geformuleerd, op weg naar borging van cultuur in het primair onderwijs. Deze projectdoelstellingen worden hieronder uitgewerkt. Er wordt beschreven op welke manier en in hoeverre de doelstellingen in 2017 zijn behaald.

Tien ambities voor 2020 – de projectdoelstellingen

- 1. Scholen zijn zich bewust van het specifieke karakter van cultuureducatie, en weten dit te vertalen naar een eigen visie en uitvoering.*
- 2. Scholen zijn in staat een realistische inschatting te maken van hun huidige werkwijzen op het gebied van cultuuronderwijs en de concrete mogelijkheden om deze te verbeteren.*
- 3. Bewustzijn van belang en werking van cultuuronderwijs wordt schoolbreed gedragen: niet alleen door ICC'ers, maar ook door collega-leerkrachten, directeuren en bovenschoolse besturen.*
- 4. De culturele infrastructuur is afgestemd op het (speciaal) onderwijs en ontwikkelt daarvoor cultuureducatieve producten op maat.*
- 5. Deskundigheidsbevordering van culturele aanbieders wordt Drenthe-breed aangeboden, met ondersteuning van PABO's en kunstencentra. De kennis en kunde van culturele aanbieders wordt structureel ingezet in het vormgeven van doorlopende leerlijnen (binnen het primair onderwijs), en eventueel ook van doorgaande leerlijnen (richting voortgezet onderwijs en de peuter-/kleuterleeftijden).*
- 6. De PABO's en kunstvakopleidingen zijn deel van lerende gemeenschappen rond de scholen. Studenten van deze instellingen kunnen zo onderzoek doen en tegelijkertijd een cursus 'passend' cultuuronderwijs doorlopen.*
- 7. De steuninstellingen zijn in staat om 'op maat' geslaagde praktijkvoorbeelden en geschikte (lokale) partners zichtbaar te maken voor scholen en aanbieders. Bestaande gemeentelijke netwerken zijn hierbij cruciaal.*
- 8. Het is duidelijk hoe verschillende vormen van evaluatie en ondersteuning (van de school, van de leerling, van een cultureel netwerk) elkaar kunnen aanvullen en versterken, zodat er een kader ontstaat dat ook na 2020 gehandhaafd kan blijven.*
- 9. Ondersteuning en onderzoek van cultuuronderwijs zijn in de drie noordelijke provincies op elkaar afgestemd.*
- 10. Met centra voor andere vormen van educatie (bijvoorbeeld Wetenschap & Techniek, Economie & Maatschappij) is door Compenta een verhaal afgestemd over vakoverstijgende vaardigheden als creativiteit en samenwerking (mogelijk ook onderdeel van de 21st Century Skills). Dit verhaal kan in teamtrainingen aan scholen en cultureel ondernemers worden aangeboden.*

3.1 Implementatie, verdieping en ontwikkeling van het curriculum voor het leergebied kunstzinnige oriëntatie

In Drenthe dient de in 2013-2016 opgebouwde structuur uitstekend om de nieuwe landelijke doelstellingen na te streven. De verschillende ambitie-scenario's waar scholen naar kunnen streven, staan voor een toenemende zelfstandige beweging van scholen in het vormgeven van cultuurvakken.

De scholen zijn aan zet om, in samenwerking met zelf gekozen culturele partners, hun curriculum te ontwikkelen, verdiepen en implementeren. Compenta biedt hen hiervoor

- structuur,
- budget,
- advies,
- netwerken en
- scholing.

Aan cultureel ondernemers biedt Compenta hetzelfde om vanuit een vraag van scholen passend aanbod te ontwikkelen.

Scenario's

Compena biedt de scholen een *structuur* voor implementatie, verdieping en ontwikkeling. Scholen kiezen één van de onderstaande scenario's als ambitie voor de komende CMK-periode. Compenta streeft ernaar dat 60% van alle scholen in 2020 minimaal scenario 3 heeft bereikt.

De mogelijke ambitie-scenario's zijn als volgt verwoord:

Scenario 1: Komen en gaan
De school kiest uit een divers aanbod van verschillende cultuurinstellingen. Projecten zijn kortdurend, wisselen elkaar steeds af. De school heeft geen eigen visie op cultuuronderwijs, maar biedt wel verschillende culturele activiteiten aan. Er is geen opgeleide ICC'er of cultuuronderwijsdeskundige met voldoende taakuren en budget.
In scenario 1 staat het aanbod centraal.
Voordeel: enthousiasme en activiteit. Nadeel: weinig samenhang, ad-hoc, activiteiten beklijven niet.

Scenario 2 - Vragen en aanbieden
De school bepaalt zijn vraag vanuit zijn eigen, schoolspecifieke visie op cultuuronderwijs en legt die voor aan de cultuurinstellingen, die op basis daarvan hun aanbod ontwikkelen. De school biedt structureel verschillende culturele activiteiten, lessen en/of workshops aan

(bijvoorbeeld in de vorm van een menu). Er is hierbij sprake van een beredeneerd, enigszins samenhangend aanbod. Er is een cultuuronderwijsdeskundige, zoals een opgeleide ICC'er, werkzaam in het team met voldoende taakuren (meer dan 80 leerlingen > minimaal 40 taakuren, minder dan 80 leerlingen > minimaal 20 taakuren) en geoormerkt budget (minimaal het budget uit de prestatiebox: € 11,78 per leerling, aangevuld door de CMK subsidie). Het cultuur(beleids)plan en de evaluatie ervan worden jaarlijks in een teamoverleg besproken. Binnen dit scenario kan al gewerkt worden en verdieping en verbreding van de eigen deskundigheid, gericht op het werken met doorlopende leerlijnen.

In scenario 2 staat de vraag centraal.

Voordeel: school ontwikkelt vanuit eigen visie het cultuuronderwijs.

Nadeel: continuïteit is afhankelijk van extra budget en er is geen samenhang tussen het culturele aanbod en het overige onderwijs.

Scenario 3 - Leren & regisseren

De school beoogt vanuit haar vastgelegde, schoolspecifieke cultuurbeleid in samenwerking en nauwe afstemming met haar directe (culturele) omgeving een rijke culturele ontwikkeling van haar kinderen. Onder regie van de school wordt het culturaanbod samengesteld, rekening houdend met de expertise van het eigen team en de omgeving. Culturele activiteiten worden gekozen vanuit de mogelijkheden die ze bieden om een verticale leerlijn (vanaf groep 1 tot en met groep 8) of horizontale leerlijn (aansluiting op andere vakken) te realiseren. De ICC'er of cultuuronderwijsdeskundige speelt een centrale rol bij de vormgeving van het cultuuronderwijs op de school. Daarbij wordt ook een beroep gedaan op de kwaliteiten van het team. Minimaal één teamoverleg per jaar gaat puur over cultuuronderwijs.

In scenario 3 staat de doorlopende leerlijn centraal.

Voordeel: rijke realistische leeromgeving, eendrachtige samenwerking met andere organisaties.

Nadeel: verdeling verantwoordelijkheden is onduidelijk, doet een zwaar beroep op organisatorische en sociale vermogens van de betrokken partijen.

Scenario 4 - Eigenaarschap & integratie

De school geeft cultuuronderwijs vanuit een doorlopende leerlijn met **verticale** samenhang (cumulatieve kennis en vaardigheden) en **horizontale** samenhang (met aan de ene kant het cultureel zelfbewustzijn van het kind en aan de andere kant de relatie met de overige vakken in het onderwijs). De school voert haar eigen cultuuronderwijs uit en gebruikt aanbod van culturele instellingen om eigen doelen te bereiken. Cultuuronderwijs wordt ingezet om de ontwikkeling van de zogenaamde '21ste eeuwse vaardigheden' te

bevorderen. De school monitort deze vaardigheden bijvoorbeeld met behulp van een (digitaal) cultuurportfolio van leerlingen.

In scenario 4 staat het curriculum centraal.

Voordeel: eigenaarschap cultuuronderwijs ligt bij alle leerkrachten, cultuuronderwijs is geïntegreerd in het schoolplan, culturele infrastructuur staat in dienst van de school.
Nadeel: doet voortdurend beroep op innovatieve en organisatorische vermogens van het schoolteam.

Hoewel gestimuleerd wordt dat scholen een zo hoog mogelijk ambitiescenario nastreven, is dit geen doel op zich. Dit streven is eerder een middel om in beweging te blijven met cultuur. "Succes hangt af van betrokkenheid, inzet en enthousiasme", zo wordt in een tussentijdse evaluatie van Cultuureducatie met Kwaliteit gesteld. Een cultureel bewustzijn dat, gevoed door deskundigheidsbevordering, breed gedragen wordt in het onderwijs is het meest geschikte vliegwiel om 'implementatie' en 'verdieping' en het werken aan doorlopende leerlijnen cultuuronderwijs verder te stimuleren.

Resultaat 2017:

In 2017 is er geen evaluatieonderzoek gedaan, het is dus niet bekend in welk scenario de scholen zich momenteel bevinden. Dit gebeurt tweejaarlijks, in het voorjaar van 2018 worden nieuwe data verzameld middels het evaluatie-instrument EVI. In het aanvraagformulier voor de cultuurgelden, geeft de school echter wel aan in welk scenario zij zich bevindt, en wat het ambitiescenario van de school is. De school wil dit scenario onder andere door middel van de te ontvangen gelden bereiken. Deze gegevens worden door de school zelf ingevuld, op basis van een eerder ingevulde EVI of men kiest het scenario dat het meest overeenkomt met de situatie.

Tussenstand op basis van ambitiescenario in aanvraagformulier:

Scenario 1: 20 van de 241 scholen die deelnemen aan CMK bevinden zich in scenario 1.

Scenario 2: 146 van de 241 scholen zitten in scenario 2. Er zijn 65 scholen die streven naar scenario 2, of ervoor kiezen om zich te ontwikkelen binnen dit scenario.

Scenario 3: 62 van de 241 scholen zitten in scenario 3. Er zijn 157 scholen die streven naar scenario 3, of ervoor kiezen om zich te ontwikkelen binnen dit scenario.

Scenario 4: 13 scholen in Drenthe bevinden zich in scenario 4. Deze scholen willen zich de komende jaren binnen dit scenario verder ontwikkelen. Er zijn daarnaast 6 scholen die naar dit scenario streven.

In de gevorderde scenario's staan doorlopende leerlijnen centraal. De horizontale samenhang tussen vakken krijgt steeds meer aandacht. Steeds meer scholen (willen) werken met een vakoverstijgende methode. Sommige doen dat gedurende de hele

schooldag en –week, anderen kiezen ervoor om alleen een middag of een dag in de week vakoverstijgend te werken.

In november 2017 organiseerde Compenta een provinciale ICC-netwerkbijeenkomst, met als thema vakoverstijgend werken. Tijdens deze bijeenkomst werden de 40 deelnemers geïnformeerd en geïnspireerd over dit fenomeen in het onderwijs. ICC'ers die al langer vakoverstijgend werken hebben verteld over hun ervaringen. In verschillende workshops kon de ICC'er ervaren hoe je vakoverstijgend te werk kunt gaan. Een van de workshops werd gegeven door Schoolfolio, waarin ingegaan werd op het werken met een portfolio om de ontwikkeling van leerlingen te monitoren. In het najaar van 2018 willen we een groter symposium organiseren rond dit onderwerp.

Budget voor kwaliteitsverbetering

Compenta biedt de scholen en de cultureel ondernemers een budget om kwaliteitsverbetering mogelijk te maken. De gelden worden ingezet ten gunste van de verbreding, verdieping en/of borging van het cultuuronderwijs op de school.

Scholen kunnen € 9,- per leerling per jaar besteden aan activiteiten (ter ontwikkeling van of passend in een leerlijn) en aan deskundigheidsbevordering (borging of visievorming). Minstens de helft van de gelden moet ingezet worden voor deskundigheidsbevordering. De school matcht de CMK-gelden met eigen middelen. De Prestatiebox Cultuureducatie (€ 11,78 per leerling per jaar) wordt geormerkt voor cultuuronderwijs.

Cultureel ondernemers kunnen in samenwerking met scholen een aanvraag indienen voor productontwikkeling. Het product wordt ontwikkeld op basis van de vraag van een school. Er zijn formats ontwikkeld voor de aanvragen en er is een onafhankelijke beoordelingsprocedure.

In CMKII is ook budget beschikbaar voor productontwikkeling binnen de zogenaamde creatieve partnerschappen: leergemeenschappen met scholen, cultureel ondernemers, PABO en een kunstvakopleiding.

Resultaat 2017:

In totaal werd in 2017 € 346.086,- overgemaakt aan 241 deelnemende primair onderwijs scholen in Drenthe (37.146 leerlingen).

Voor productontwikkeling – cultuurgelden voor cultureel ondernemers die samen met het onderwijs cultuureducatieve producten ontwikkelen - was een bijdrage van maximaal €5.000,- per product beschikbaar. Er is binnen deze regeling in totaal € 132.273,- overgemaakt aan 26 cultureel ondernemers die in samenwerking met 145 scholen 36 cultuur educatieve producten, passend in een doorlopende leerlijn, ontwikkelden. In totaal profiteren hier 27.739 leerlingen in Drenthe van.

Er is een duidelijke stijging zichtbaar van het aantal aanvragen voor productontwikkeling. Steeds meer ondernemers en scholen kennen de regeling, en maken er gebruik van. Dit wijst op een behoefte aan producten en middelen voor in de school, die op maat gemaakt zijn.

Ga voor de resultaten op het gebied van creatieve partnerschappen (leergemeenschappen) naar hoofdstuk 11.

Inzet Compenta-samenwerking

De partners die binnen Compenta samenwerken bieden vanuit hun reguliere taken *advies, begeleiding, organisatie, ontwikkeling, scholing en netwerkondersteuning* aan passend bij de vraag van de scholen. Scholen die een vergelijkbaar ontwikkelingstraject doormaken worden in netwerken gevraagd om kennis en expertise met elkaar te delen. Ook bemiddelen de Compenta-partners tussen cultureel ondernemers en scholen. Op het gebied van scholing bieden de Compenta partners nascholing voor cultureel ondernemers (vraaggerichte productontwikkeling), nascholing voor ICC'ers (modules en opleiding cultuurbegeleider) en teamscholing (vakinhoudelijk en vakoverstijgend). Compenta wil een nascholing voor schoolbesturen gaan ontwikkelen.

Resultaat 2017:

De adviseurs hebben minstens 170 adviesgesprekken gevoerd met scholen in het kader van de aanvraag voor Cultuureducatie met Kwaliteit. Er zijn daarnaast meer dan dertig gesprekken met cultureel ondernemers gevoerd ter ondersteuning van de samenwerking met scholen, onder andere bij het schrijven van een aanvraag voor de regeling Productontwikkeling, waarbij gewerkt wordt vanuit de vraag van de school. Adviseurs van Compenta helpen de vraag helder te formuleren, en ondersteunen de ondernemer bij het vertalen van de vraag naar een passend product.

Compenta organiseerde in alle Drentse gemeenten één of twee netwerkbijeenkomsten voor ICC'ers. Tijdens die lokale bijeenkomsten werden onderling ervaringen en kennis gedeeld, cultureel ondernemers uitgenodigd voor een gesprek of presentatie, en gaf de adviseur informatie over ontwikkelingen aangaande cultuureducatie op landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau. De bevindingen zijn gedeeld in een ICC-overleg, dat in 2017 vier plaatsvond. Er is in netwerkbijeenkomsten en nieuwsbrieven gewezen op het nascholingsaanbod van de verschillende Drentse instellingen.

Compenta stelde in 2017 gelden beschikbaar voor de vergoeding van de studiekosten voor de post-HBO-opleiding Cultuurbegeleider. Echter, het ministerie van OCW stelde ook een subsidie beschikbaar, waardoor de opleiding vrijwel gratis te volgen was en is. Compenta heeft actief geworven onder ICC'ers en de kandidaten geadviseerd gebruik te maken van de subsidie van het ministerie. De eigen subsidieregeling is vervolgens opgeschort. Er zijn vijf deelnemers uit Drenthe geslaagd voor de opleiding Cultuurbegeleider.

In 2017 is gestart met de ontwikkeling van een nascholing voor schoolbesturen. In 2018 wordt dit verder uitgewerkt en uitgevoerd, in samenwerking met twee professionals van de opleiding voor schoolleiders.

Het streven was om in 2017 een provinciale bijeenkomst te organiseren voor schoolleiders. Hier is van afgezien. Er zijn drie regionale bijeenkomsten geweest voor

ICC'ers en schoolleiders waar het Compenta magazine werd uitgedeeld. Via deze bijeenkomsten zijn in totaal 25 schoolleiders en bestuurders bereikt.

Tot slot bood K&C de (pilot-)cursus *Geef Handen & Voeten aan je idee! Cultureel ondernemen in en rond het onderwijs*, voor cultureel ondernemers werkzaam in Groningen. In de cursus hebben tien ondernemers geleerd om 'handen en voeten' te geven aan hun idee, en op een vraaggestuurde manier te werken. De pilot was zeer succesvol. Er wordt, in samenwerking met Compenta, gewerkt aan een vervolg op de cursus. Deze zal ook voor Drentse ondernemers toegankelijk worden.

Specifieke doelgroepen: kans voor doorgaande leerlijnen en samenwerking

De verankering van cultuur in het speciaal onderwijs blijft achter, dit is een landelijke tendens. In Drenthe zijn er tijdens CMKI al stappen gezet om het speciaal onderwijs beter te bereiken. Zo heeft RENN4, de bovenschoolse stichting voor cluster 4-scholen SO en VSO, een netwerk van ICC'ers gevormd dat actief bezig is geweest om culturele activiteiten te vertalen naar de eigen uitgangspunten. Er is behoefte aan deskundigheidsbevordering van aanbieders gericht op het werken met kinderen met speciale leerbehoeften. Ook komt er een mogelijkheid voor ICC'ers binnen het speciaal onderwijs om elkaar regelmatig te ontmoeten en inspirerende, werkende voorbeelden te delen. In het werken met het speciaal onderwijs binnen CMK liggen, naast obstakels, ook duidelijke kansen voor het programma als geheel: de betrokken PABO's en kunstvakopleidingen kunnen praktische kennis opdoen over de gang van zaken op deze scholen. Daarbij is het op deze scholen veel makkelijker om te experimenteren met doorgaande leerlijnen, omdat de aansluiting tussen primair en voortgezet onderwijs beter is afgestemd dan in het reguliere onderwijs. De lessen die hieruit worden getrokken kunnen in een later stadium worden terugvertaald naar het reguliere onderwijs.

Resultaat 2017:

In 2017 is er een netwerk voor ICC'ers in het speciaal onderwijs opgericht. In dat jaar is er één netwerkbijeenkomst geweest, waarbij 20 deelnemers aanwezig waren. Er is de wens uitgesproken tenminste één keer per jaar bij elkaar te komen. Tevens is het plan om, in samenwerking met de andere noordelijke provincies, een symposium te organiseren rond het thema Cultuuronderwijs in het Speciaal Onderwijs.

Van de subsidieregeling voor scholen hebben 10 SO-scholen gebruikgemaakt, en twee VSO-scholen (deze scholen vallen onder de regeling voor het PO). Ook werkt een aantal SO-scholen samen met een ondernemer aan de ontwikkeling van een product.

Doorgaande leerlijnen: PO-VO en binnen- en buitenschools

Uit overleg met het primair onderwijs is gebleken dat er (nog) weinig draagkracht is voor het rechtstreeks werken aan de doorgaande leerlijnen cultuuronderwijs tussen PO en VO. We belasten de scholen hier in het kader van CMKII dus niet direct mee. Wel zullen we PO scholen wijzen op de mogelijkheid om de gelden CMKII in te zetten voor de aansluiting op het VO.

In sommige gemeenten is de aansluiting tussen binnen- en buitenschools aanbod goed. In CMKII stimuleren we scholen om, als dat past bij de eigen specifieke context en plannen, aansluiting te zoeken bij buitenschools cultureel aanbod. Zowel brede school-structuren als cultuurcoaches spelen hierin een belangrijke ondersteunde en bemiddelende rol.

Resultaat 2017:

Compenta ondersteunt met de beschikbaar gestelde gelden de ontwikkeling van doorgaande leerlijnen op scholen. Scholen kunnen de gelden inzetten voor een ontwikkelingstraject, inhuren van professionals voor het implementeren van cultuuronderwijs vakoverstijgende methodes en dergelijken. Ook binnen de regeling productontwikkeling worden verschillende doorlopende leerlijnen ontwikkeld, op vraag van de school. De ontwikkeling van doorgaande leerlijnen binnen de basisscholen is nog in volle gang. Op de aansluiting met het VO is in 2017 niet expliciet ingezet.

In het voorjaar van 2017 deed Brigitte Sijm in opdracht van Compenta onderzoek naar de creatieve ontwikkeling van kinderen tot 4 jaar in het Integraal Kindcentrum (IKC) in Drenthe. Het IKC richt zich op een meer integrale benadering van het jonge kind. Compenta verwacht een verandering in de aandacht voor cultuureducatie binnen de opvang en het onderwijs en wil – zo nodig – haar beleid daarop aanpassen. In mei 2018 verschijnt hierover de publicatie 'Ieder Kind Creatief' (zie figuur 1).

Figuur 1: Ieder Kind Creatief

3.2. Inhoudelijke deskundigheid versterken van leraren, vakdocenten en educatief medewerkers op het gebied van cultuureducatie

K&C en de kunstencentra bieden verschillende nascholingsactiviteiten die de inhoudelijke deskundigheid versterken van leerkrachten, vakdocenten, educatief medewerkers van culturele instellingen of autodidacten. Compenta brengt in samenwerking met Friesland en Groningen het totale noordelijke nascholingsaanbod in kaart en toont dit op haar website. Waar inhoudelijke deskundigheidsbevordering ontbreekt, zoekt Compenta de samenwerking met kunstvakopleidingen en PABO's. Compenta behoudt een klein ontwikkelbudget voor nascholing op maat.

Uit CMKI blijkt dat het voor musea, theaters, erfgoedinstellingen, maar ook voor ZZP'ers in de kunsten een enorme uitdaging is om echt vraaggericht te werken. De vraag is te breed of het aanbod is al klaar; het ontbreekt aan tijd en expertise om de gewenste samenwerking aan te gaan. Vanuit dit vraagstuk is Compenta geïnspireerd geraakt door de onderzoeksmethode die binnen CMKI is ontwikkeld in Utrecht getiteld creatieve partnerschappen. Compenta wil de komende jaren het concept van creatieve partnerschappen toepassen in Drenthe: leraren, vakdocenten en educatief medewerkers cultuureducatie volgen in een leergemeenschap een traject van deskundigheidsbevordering. Doelstelling is innovatieve kennisdeling tussen onderwijs en cultuur en verduurzaming van die kennis door oefening.

Resultaat 2017:

De samenwerking met Friesland en Groningen is in 2017 van start gegaan, door middel van oriënterende gesprekken en gezamenlijk aanvragen van subsidie bij We the North. Er zal de komende tijd worden gewerkt aan de oprichting van de Noordelijke Cultuuracademie. De Noordelijke Cultuuracademie wordt een integraal opleidingsprogramma in het noorden voor cultuuraanbieders en leerkrachten/scholen, met als doel de deskundigheid te vergroten bij zowel cultuuraanbieders als leerkrachten/scholen. Nascholing in Noordelijk verband is van hoge kwaliteit, op maat, dichtbij en wordt in samenwerking gerealiseerd

In 2017 is in Emmen, Assen en Meppel een leerkrachtenkoor opgericht, om leerkrachten zelfvertrouwen te geven om te zingen voor en met de klas. In Emmen was in 2016 al een leerkrachtenkoor van start gegaan, wegens succes is er een vervolg gekomen. De basisschoolleerkrachten leren tijdens zes bijeenkomsten hun stem (beter) te gebruiken en krijgen een repertoire aangereikt om mee te werken in de klas.

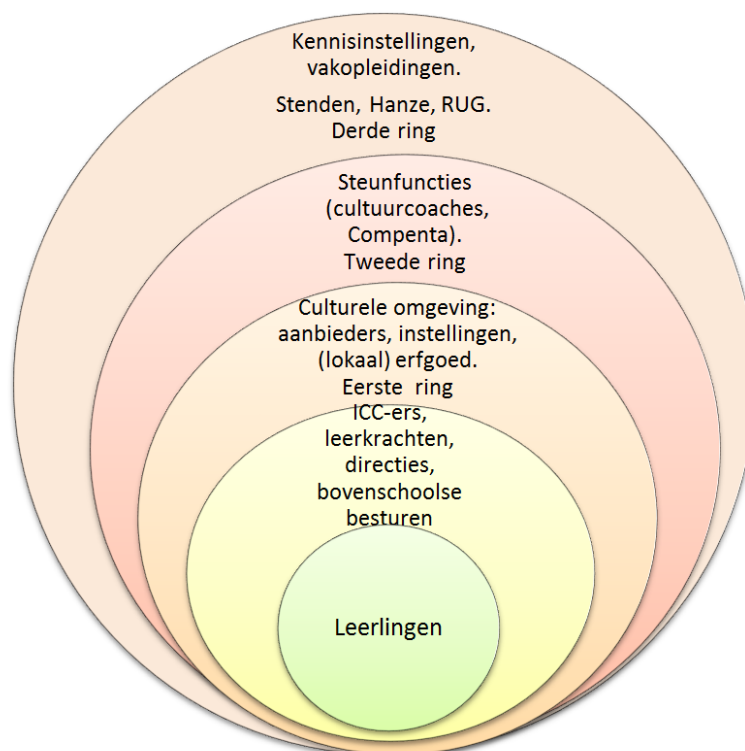
K&C bood de (pilot-)cursus *Geef Handen & Voeten aan je idee! Cultureel ondernemen in en rond het onderwijs*. Een cursus voor cultureel ondernemers werkzaam in Groningen, waarin ondernemers hebben geleerd om 'handen en voeten' te geven aan hun idee, en op een vraaggestuurde manier te werken. De pilot was zeer succesvol. Er wordt, in samenwerking met Compenta, gewerkt aan een vervolg van de cursus. Deze zal ook voor Drentse ondernemers toegankelijk worden.

Ga voor de resultaten op het gebied van creatieve partnerschappen (leergemeenschappen) naar hoofdstuk 11.

3.3 Versterken van de relatie van de school met de culturele en sociale omgeving

Via de scenario's en EVI stimuleren we scholen om hun relatie met hun culturele en sociale omgeving te versterken. Zo wordt uitwisseling van deskundigheid, inspiratie en (les-) ideeën mogelijk, op weg naar een breed gedragen visie op het belang en nut van cultuuronderwijs en een verantwoorde plaats voor cultuurvakken in de school. Een scheiding van rollen is hier belangrijk (zie figuur 2).¹

Partners in de eerste ring om de school (de culturele omgeving) geven de lespraktijk mede vorm, concreet (productontwikkeling, aanbod) en op het gebied van vakinhoudelijke visie en deskundigheid; hierbij voegen ze zich zo goed mogelijk naar de werkwijzen en behoeften van de scholen. Partners in de tweede ring om de school ondersteunen de netwerken en bewaken de kwaliteit: ze ontwikkelen zelf geen aanbod (ze keuren geen eigen vlees) en mengen zich niet in de uitkomsten en interpretatie van onderzoek.² Partners in de buitenste ring dienen om de verschillende gemeenschappen te onderzoeken of van kennis te voorzien; ook worden hier de professionals van de toekomst opgeleid. Alle segmenten staan uiteindelijk in dienst van het borgen van Cultuur in het primair onderwijs.

Figuur 2: Cultuur naar het hart van de school

¹ Zie ook de aanbeveling in de tussentijdse evaluatie (2015) van het Fonds: "zorg voor een heldere taakverdeling en bundel de krachten" (p. 19).

² In 'Basis voor cultuureducatie. Handreiking voor de toekomst van binnen- en buitenschoolse cultuureducatie' (LKCA, 2016) wordt voorgesteld om provinciale instellingen 'tweedelijns te laten opereren. Aanbod komt dan tot stand in de lokale, gemeentelijke netwerken.

Per ambitie scenario zullen scholen meerdere 'ringen' (en dus rollen) inzetten bij de vormgeving van het eigen cultuuronderwijs.

In scenario 2 gaat het onderwijs in gesprek met de culturele omgeving, om gezamenlijk tot geschikt cultureel aanbod te komen. Dit is in de eerste plaats een taak van de ICC'er, maar om te komen tot doorlopende leerlijnen en verankering, zal dit gesprek ook in breder teamverband gevoerd worden.

In scenario 3 neemt de school ook de regierol (tweede ring) op zich: ze besteedt tijd aan het inrichten van de eigen culturele omgeving (dit lijkt op termijn een taak voor de nieuwe generatie 'cultuurbegeleiders') en weet deze omgeving zelf in te zetten ten bate van het eigen cultuuronderwijs – hierbij is actieve uitwisseling met steuninstellingen noodzakelijk.

In scenario 4, waar het curriculum en vakoverstijgende vaardigheden centraal staan, moeten scholen zich gaan verdiepen in de achterliggende verbanden tussen vakken, en hun samenhang met bijvoorbeeld de *21st Century Skills*. In dit scenario is het ook noodzakelijk om buiten de cultuureducatieve netwerken naar partners te zoeken. Compenta stimuleert de samenwerking met wetenschapsknooppunten, IVN en Bètapunt Noord. Ook in eerdere scenario's is vakoverstijgend werken al mogelijk en mag het ook gestimuleerd worden, in het vierde scenario is dit een kerntaak.

Resultaat 2017:

In 2017 hebben 145 scholen samen met een culturele aanbieder een cultuureducatief product op maat ontwikkeld (deelregeling Productontwikkeling). Dit aantal is twee keer zo hoog dan de voorgaande jaren. Er is dus een duidelijke stijging zichtbaar van het aantal aanvragen voor productontwikkeling. Steeds meer ondernemers en scholen kennen de regeling, en maken er gebruik van. Dit kan wijzen op een behoefte aan producten en middelen voor in de school, die op maat gemaakt zijn. Er is nog geen evaluatie uitgevoerd van de regeling, dit wordt opgenomen in het evaluatie-instrument EVI. De producten worden in het schooljaar 2017/2018 ontwikkeld en uitgevoerd.

Een belangrijk onderdeel in het versterken van de relatie van de school met de culturele en sociale omgeving zijn de professionele leergemeenschappen. Deze zijn volop in ontwikkeling. In hoofdstuk 11 wordt hierover meer beschreven.

4. Stichting Compenta

Directie, inclusief bestuurstaken

De dagelijkse leiding wordt gevoerd door de directies van de samenwerkende instellingen in Compenta en bestond in 2017 uit:

- Dhr. Wytze de Vries (directeur ICO)
- Mevr. Rineke Marwitz (directeur De Kunstbeweging)
- Mevr. Marieke Vegt (directeur K&C)
- Dhr. Ton Dohle (directeur Scala)

In 2017 is de directie 9 keer in vergadering bijeengewees. Op de agenda stonden o.a.: jaarplanning werkwijze Compenta, moneva resultaten, werkwijze en adviezen PAC en Beleidsadviesgroep, begroting 2017, bijeenkomsten scholen en cultureel ondernemers, ondersteuning scholen per gemeente, de aanvragen productontwikkeling en de visienota 2017-2020. In mei heeft de directie de jaarrekening vastgesteld van Compenta. In juni, in oktober en in december zijn de honoreringen en afwijzingen van de aanvragen van scholen en cultureel ondernemers vastgesteld.

Coördinatie

De coördinatoren van Compenta zijn verantwoordelijk voor de dagelijkse uitvoering van de Compenta-afspraken. In 2017 waren de coördinatoren:

- Mevr. J. van Beek tot juni 2017, mevr. I. van Til vanaf juni 2017 (ICO)
- Mevr. J. Aasman (De Kunstbeweging)
- Mevr. A. Ramos Marta – Pijl (SCALA)
- Mevr. Z. Zernitz tot juli 2017, mevr. I. Basteleur vanaf juli 2017 (K&C)

In gezamenlijkheid werden de activiteiten opgepakt en uitgewerkt. De financiële administratie van de regeling, monitoring en evaluatie en communicatie via de website www.compenta.nl worden door K&C uitgevoerd. De advisering van scholen en cultureel ondernemers wordt door de adviseurs cultuureducatie van de vier instellingen uitgevoerd. De adviestaken tussen de vier instellingen zijn geografisch verdeeld over de twaalf Drentse gemeenten:

Tynaarlo: ICO
Assen: ICO
Aa en Hunze: ICO
Midden-Drenthe: K&C en ICO
Noordenveld: K&C
Coevorden: K&C
Borger-Odoorn: K&C

Westerveld: SCALA
Meppel: SCALA
Hoogeveen: SCALA
De Wolden: SCALA
Emmen: De Kunstbeweging

De coördinatoren hebben in 2017 elf keer vergaderd, waarvan eenmaal met de directie, en zelf twee bijeenkomsten georganiseerd/bijgewoond:

- 16 januari (ontwikkeling aanvraagformulieren CMKII en digitalisering productontwikkeling)
- 13 februari (directie / PAC overleg over nieuwe criteria en formats)
- 14 februari - Bijeenkomst Creatieve partnerschappen (i.s.m. Nelly v/d Geest, Evert Bisschop Boele) voor alle adviseurs
- 14 maart (voorbereiding bijeenkomst 16 maart)
- 16 maart - Provinciale CMK2 startbijeenkomst voor onderwijs en cultuur, directies en overheden
- 18 april (evaluatie startbijeenkomst, werksessies scholen en cult. ondernemers)
- 23 mei (aanvragen, EVI, magazine)
- 20 juni (planning, aftrap Compenta magazine, terugblik PAC-beoordelingen)
- 11 juli (Inge en Inger nemen over van Zoë en Josien, planning, terugblik)
- 12 september (voorbereiding lancering magazine, evaluatie aanvraagprocedure)
- 10 oktober (verloop netwerken, evaluatie lancering magazine)
- 7 november (beoordelingen ronde 2 en procedure ronde 3)
- 12 december (bespreking voorwaardelijk toegekende aanvragen, IKC/voorschoolse educatie)

Daarnaast is er veelvuldig overlegd via telefoon en e-mail.

Adviseurs

De onderwijsadviseurs van de samenwerkende instellingen binnen Compenta verzorgen de ondersteuning van de scholen op basis van de vraag van de school. Iedere gemeente kent haar eigen contactpersoon. Scholen stellen vragen op basis van hun zelfevaluatie, bijvoorbeeld met betrekking tot de verdere ontwikkeling van doorlopende leerlijnen.

5. Beleidsadviesgroep (BAG)

De directie van Compenta wordt bijgestaan door een Beleidsadviesgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van scholen voor primair onderwijs en enkele culturele instellingen.

Bij de aanvang van Compenta had de Beleidsadviesgroep de taak de voortgang en mogelijke bijstelling van het Visieplan te bewaken.

Inmiddels is deze groep qua functie veranderd in een klankbordgroep voor de beleidsontwikkeling van CMK. De klankbordgroep heeft gefungeerd als meeschrijfgroep voor de nieuwe visienota van Compenta en het projectplan Cultuureducatie met Kwaliteit 2017-2020. Tijdens de opstart van CMK II in 2017 is de BAG niet bij elkaar geweest. Het samenstellen van de groep heeft daarbij ook enige tijd gekost.

In de groep hebben zitting Albert Velthuis (CKC Drenthe), Martijn Mulder (Stichting Wolderwijs), Margriet Maarsingh (Primenius), Marleen Herbers (Biblionet), Johan Sterken (Pabo's NHL-Stenden) en Marga Rinkema (Drents Archief). Rineke Marwitz is voorzitter van de bijeenkomsten.

6. Planadviescommissie (PAC)

De subsidieaanvragen van de cultureel ondernemers en scholen zijn in 2017 ter beoordeling voorgelegd aan een onafhankelijke Planadviescommissie (PAC). De leden van deze commissie zijn voorgedragen en benoemd door de Stuurgroep CMK, waarin alle partijen (onderwijs, overheden en aanbieders) zitting hadden.

De PAC bestaat uit vijf leden: twee deskundigen uit het onderwijsveld (oud-bovenschoolse bestuurders), één deskundige uit het culturele veld, één deskundige uit het veld van de onderwijsinspectie en twee deskundige uit het opleidings- of onderzoeksveld.

De leden zijn:

- Mevr. E. Okkerse (voorzitter)
- Dhr. R. Bosma
- Dhr. H. Meuzelaar
- Mevr. J. Bakker
- Mevr. I. Rutgers
- Dhr. J. Nicolai

De PAC beoordeelt de plannen van de scholen en de ondernemers en geeft een zwaarwegend advies aan het bestuur van Stichting Compenta.

De PAC is in 2017 drie keer bijeen geweest om te adviseren over de subsidieaanvragen. Dit gebeurde in korte periodes na de deadline van de drie aanvraagrondes. De PAC beoordeelde de aanvragen in klein comité, waarna een centrale vergadering over twijfelgevallen is belegd.

De bijeenkomsten vonden plaats in:

- juni 2017: beoordeling subsidieaanvragen 1e aanvraagronde;
- oktober 2017: beoordeling subsidieaanvragen 2e aanvraagronde;
- december 2017: beoordeling subsidieaanvragen 3e aanvraagronde.

	Totaal	gehonoreerd	afgewezen	herkansing	nieuw
Ronde 1	163	99	64		163
Ronde 2	108	59	49	55	66
Ronde 3	99	83	17	40	34
		241			

Op enkele goed te verklaren uitzonderingen na heeft de directie alle adviezen van de PAC in 2017 overgenomen. Niet overgenomen adviezen zijn altijd goed beargumenteerd teruggekoppeld naar de PAC.

De PAC is bij één aanvraag in gesprek gegaan met de aanvragende cultureel ondernemer, wegens vragen over het ingediende aanvraagformulier. Het betrof een

aanvraag waar veel scholen bij betrokken waren. Vervolgens gaf de PAC het advies de gelden toe te kennen.

Naast de vergaderingen bij K&C was de PAC vertegenwoordigd bij:

- Bijeenkomst voor PAC-leden en adviseurs over de criteria voor CMK II;
- Overleg met PAC – 5 maart 2018 over de beoordelingsrondes in 2017.

7. Resultaten scholen

Compenta heeft de Rijksuniversiteit Groningen bij aanvang van de uitvoeringsperiode gevraagd om een kwalitatief onderzoek te doen naar de ontwikkeling van scholen m.b.t. het cultuuronderwijs. Het doel van het onderzoek is te bepalen in hoeverre de doelen van Cultuureducatie met Kwaliteit op de Drentse scholen voor primair onderwijs worden behaald. Het daartoe ontwikkelde evaluatie-instrument EVI helpt om te bepalen of de doelen op schoolniveau (de ambitiescenario's) zijn behaald. Het instrument geeft daarmee ook informatie over het behalen van de doelen op provinciaal en landelijk niveau, omdat de landelijke, provinciale en schooldoelstellingen in elkaars verlengde liggen. Het (theoretische) uitgangspunt van dit onderzoek is dat de doelstellingen met elkaar samenhangen in een cyclisch proces van kwaliteitsverbetering. De mate waarin de doelen worden behaald, kan worden bepaald door de werking en resultaten van dit proces op de scholen te onderzoeken.

In het onderzoek is gebruik gemaakt van een kwalitatieve onderzoeksmethode, waarmee inzicht wordt verkregen in de (unieke) ervaringen van de respondenten (scholen). Het evaluatie-instrument (een digitale vragenlijst met open vragen) genereert data op basis waarvan de onderzoeker kan bepalen in hoeverre de doelstellingen van Cultuureducatie met Kwaliteit in Drenthe worden behaald. Het instrument geeft niet alleen de onderzoeker, maar ook de school zelf, inzicht in de stappen die de school heeft gezet in de organisatie van haar cultuuronderwijs, en het scenario dat daardoor bereikt is.

In april en mei 2018 wordt EVI ingevuld door alle scholen die in 2017 en 2018 gelden ontvangen van Cultuureducatie met Kwaliteit. De resultaten zullen de daarop volgende maanden geanalyseerd worden door twee onderzoekers van de Rijksuniversiteit Groningen. In het najaar van 2018 verschijnt hiervan een onderzoeksrapport.³

In Bijlage 1 is een overzicht opgenomen van het aantal aanvragen door scholen, per gemeente.

³ Voor een tussenstand op basis van de aangegeven scenario's in de CMK-aanvraag, zie hoofdstuk 3.1 van dit jaarverslag.

8. Resultaten Productontwikkeling

Compenta reserveert een gedeelte van de subsidie voor de regeling Productontwikkeling. Productontwikkeling wil zeggen dat een school met een vraag naar een culturele aanbieder gaat, en dat zij vervolgens in samenspraak met de culturele aanbieder een passend product ontwikkelt dat aan die vraag beantwoordt. Er wordt een product ontwikkeld in de ruime zin van het woord. Culturele aanbieders kunnen voor dit project subsidie aanvragen (vanuit de gelden van Cultuureducatie met Kwaliteit). In EVI (2018) wordt gevraagd of de school betrokken is geweest bij productontwikkeling, en zo ja, wat haar vraag aan de culturele aanbieder was, tot welk product deze vraag heeft geleid, en hoe de samenwerking is verlopen. Daarnaast moeten productontwikkelaars bij de afronding van het product een evaluatie- en verantwoordingsformulier indienen.

Voor de deelregeling productontwikkeling kunnen aanbieders maximaal € 5.000,- per product aanvragen, via het online aanvraagformulier op www.compenta.nl.

Aanvragen productontwikkeling 2017

Voor productontwikkeling – gelden voor cultureel ondernemers die samen met het onderwijs cultuureducatieve producten ontwikkelen – was een bijdrage van maximaal € 5.000,- per product beschikbaar. Er is binnen deze regeling in totaal € 132.273,- overgemaakt aan 26 cultureel ondernemers. Er zijn 36 cultuureducatieve producten ontwikkeld, in samenwerking met 145 scholen. In totaal profiteren hier 27.739 leerlingen in Drenthe van. De producten zijn ontwikkeld op basis van een vraag vanuit het onderwijs, en passen in doorlopende leerlijnen. Daarnaast zijn de producten overdraagbaar, dus later inzetbaar op andere scholen, of eenvoudig aan te passen voor andere afnemers.

Hieronder ziet u een overzicht van de ontwikkelde producten, met het aantal scholen en leerlingen dat ermee bereikt wordt.

Naam bedrijf	Naam van het product	Aantal LL	Scholen
Atelier Abel	De Reistas - leerlijn beeldende verwerking cultureel erfgoed in de gemeente Emmen	500	1
Atelier Abel	De Museumkoffer	667	3
Atelier Anko	Lessenserie: De kleurrijke bloemen van Gustav Klimt	260	1
Atelier Marion Mencke	De 5 huiden van Hundertwasser Een kunstproject voor de groepen 1 t/m 4 basisonderwijs	146	1
Atréyoe Dans & Expressie	Mijn Land	100	1
Beeldenpark De Havixhorst	Speurtocht door het Beeldenpark van de Havixhorst met een theatervoorstelling	228	4
Buitenlokaal	Het MolenLab – een kennismaking met het	95	1

Coevorden	molenambacht		
DOK2a	Boom + lessenserie	77	1
Drents Archief	Op Pad in Peelo	400	1
Duiker en de Vries	Podium voor talent	195	1
Erfgoed Juf en Elfduizend	Graftrommels en –monumenten in Veenhuizen, leren over leven en dood, rijk en arm, mooi en lelijk, bewaren en herinneren	622	2
GarryWie	Eesinge en Schiphorst. Esgehuchten aan de Reest. (onderdeel van de ontwikkeling van een leerlijn erfgoededucatie/Canon van Meppel)	2822	12
GarryWie	Gasfabriek. Stookt op gas! (onderdeel van de ontwikkeling van een leerlijn erfgoededucatie/Canon van Meppel)	2822	12
GarryWie	Station. Verkeer en vervoer. (onderdeel van de ontwikkeling van een leerlijn erfgoededucatie/Canon van Meppel)	2822	12
GarryWie	Pamflet De tegenwoordige staat (te ontwikkelen binnen de Canon van Meppel / leerlijn Erfgoededucatie)	2822	12
GarryWie	Gilden Nijverheid in Meppel	2631	12
Gek op Kunst i.s.m. Atelier KAT	Romeinen in Drenthe	230	1
Het Houten Huis	Het Houten Huis in de Klas	913	4
Het Houten Huis	Het Houten Huis in de Klas	2085	14
Jose Geertzen	Zakelijk en creatief: 'vakoverstijgende lessenserie'	372	1
Mediavisuals	Tijdreizen doe je samen	8	1
Mike Pruijn	Boomwhacker-leerlijn-lessenserie	462	3
Mirjam Slats	Voorstelling "Het Veldboekje"	85	1
Mirjam Slats	Borging en implementering Talentenuurtraject	47	1
Museum Collectie Brands	Een Koffer vol Spullegies	318	2
Opera-ensemble Frizzare	Opera in de school: taal en cultuur samen	424	2
Pieter de Jong Musicus	Pilot samen orkestmuziek maken op gevarieerd niveau	197	2
Ros Theater	Speel je/het verleden, theaterlessen bij de geschiedenis methode Argus Clou	728	2
Schoolstudio	Doorlopende Leerlijn Nieuwe Media	97	1
Speel je Wijs	Verbeelden en Verbinden	550	3
Speelgoedmuseum Kinderwereld Roden	Speelgoed spotters gezocht!	556	3

Stichting Kar	Maak het even!	132	2
Stichting Kar	Wheye opener	1438	11
Stichting Kunstint	Hunebed - Land Art project	40	1
Stichting Kunstint	Delfts Blauw 2.0	90	1
TaalTol	TaalTreffers met Kunst	578	4
TOTAAL		27.739	145

Evaluatie productontwikkeling scholen

In 2017 (schooljaar 2017/2018) zijn 145 scholen betrokken geweest bij het ontwikkelen van een product; dit is meer dan de helft (50,1%) van alle scholen in Drenthe. Het zijn er meer dan twee keer zoveel als in 2016, toen waren 70 scholen betrokken bij een productontwikkeling.

Er heeft in 2017 geen evaluatie plaatsgevonden onder de deelnemers. De evaluatie van de regeling productontwikkeling wordt meegenomen in EVI, het evaluatie-instrument van Compenta. Er is een duidelijke stijging zichtbaar van het aantal aanvragen voor productontwikkeling. Steeds meer ondernemers en scholen kennen de regeling, en maken er gebruik van. Dit wijst op een behoefte aan producten en middelen voor in de school, die op maat gemaakt zijn, maar ook op een kanteling in de houding van ICC'ers en schooldirecteuren. Ze zijn zich er steeds meer van bewust dat ze met een vraag naar een aanbieder kunnen stappen, en zo samen een product kunnen ontwikkelen, in plaats van alleen bestaande producten af te nemen.

9. Regiobijeenkomsten

Compenta heeft in 2017 bijeenkomsten georganiseerd om scholen en cultureel ondernemers te informeren over CMK en te adviseren bij hun aanvraag.

Werksessies

In een aantal Drentse gemeenten zijn een of meerdere werksessies georganiseerd. Tijdens deze sessies zijn scholen door adviseurs van de lokale instellingen geïnformeerd over, en begeleid bij, het schrijven van een aanvraag. De bijeenkomsten vonden meestal plaats op een school in de regio. De Kunstbeweging heeft in Emmen speciale CMK-sprekuren georganiseerd.

Gemeente	Aantal deelnemers
Coevorden	3 scholen
Midden-Drenthe	11 scholen, 2 directeurs, 1 ICC'er
Assen	15 scholen
De Wolden (i.s.m. 4 cultuurcoaches) 1	36 scholen
De Wolden (i.s.m. 4 cultuurcoaches) 2	10 ICC'ers
Meppel	6 ICC'ers
Hoogeveen	6 ICC'ers en 1 directeur
Westerveld	10 ICC'ers en cultuurbehartigers
Emmen	16 (sprekuren)

Adviesgesprekken

Veel scholen zijn bij het opstellen van hun plannen, en uiteindelijk schrijven van een aanvraag, intensief begeleid door adviseurs uit de regio. Het Compenta-gebied (de provincie Drenthe) is verdeeld in kleinere gebieden waar de Compenta-partners actief zijn. Individuele begeleiding gebeurde door adviseurs in die regio's, maar soms ook 'over de grens'.

Naar schatting zijn er in 2017 in Drenthe 170 individuele adviesgesprekken gevoerd met scholen (ICC'ers, directeurs, leerkrachten), en zo'n 35 gesprekken met cultureel ondernemers – of met beide samen. Daarnaast helpen de adviseurs door mee te lezen met aanvragen en advies te geven op papier.

Gemeentelijke netwerken

Compenta streeft ernaar om in iedere gemeente twee keer per jaar een ICC-netwerkbijeenkomst te organiseren. Deze bijeenkomsten dienen ter inspiratie, informatie en ondersteuning van ICC'ers en hun collega's. In deze bijeenkomsten wordt vaak uitgewisseld, geeft de adviseur informatie over CMK, andere regelingen, advies bij het vormgeven van cultuuronderwijs, en vaak is er een werkvorm of presentatie door een cultureel ondernemer of trainer. In 2017 was in alle gemeenten ten minste één bijeenkomst, in veel gemeenten twee of drie.

Lancering magazine

Het Compenta-magazine 'Klasse!' is gepresenteerd tijdens de lokale ICC-netwerkbijeenkomsten. De ICC'ers hebben onder begeleiding van een adviseur uit de regio een werkvorm meegemaakt, waarbij ze aan de hand van een rivier verbeeldde wat zij hun leerlingen op het gebied van cultuureducatie willen meegeven. De resultaten van het netwerk zijn verzameld en op een grote strandbal geplakt. Deze is in een aantal gemeentes aangeboden aan de wethouder van Cultuur, om zo het belang van cultuuronderwijs voor de kinderen ook bij de politiek te benadrukken.

Provinciale ICC-netwerkbijeenkomst 16 november 2018

In 2017 organiseerde Compenta een provinciale ICC-netwerkbijeenkomst, met als thema 'vakoverstijgend werken'. Tijdens deze bijeenkomst werden de 40 deelnemers geïnformeerd en geïnspireerd over dit fenomeen in het onderwijs. ICC'ers die al langer vakoverstijgend werken hebben verteld over hun ervaringen. Een van de ICC'ers is tevens ondernemer, en heeft met CMK-gelden een product ontwikkeld. Dit product, waarin veel vakoverstijgende elementen zitten, heeft zij gepresenteerd op de bijeenkomst ('De 5 huiden van Hundertwasser').

In verschillende workshops kon de ICC'er vervolgens ervaren hoe je vakoverstijgend te werk kunt gaan (o.a. door gebruik te maken van de *Storyline Approach* en *Visual Thinking Strategies*). Een van de workshops werd gegeven door mensen van Schoolfolio, waarbij ingegaan werd op het werken met een portfolio om de ontwikkeling van leerlingen te monitoren. De provinciale ICC-netwerkbijeenkomst wordt jaarlijks georganiseerd. In het najaar van 2018 willen we een groter symposium aanbieden rond het onderwerp vakoverstijgend werken en vakintegratie.

Figuur 3: Workshop op de provinciale ICC-netwerkbijeenkomst

10. Overige bijeenkomsten

Aftrap CMKII

16 maart 2017 – Assen Provinciehuis

Provinciale CMKII bijeenkomst Onderwijs en Cultuur directies en Overheden

Tussentijdse rapportage subsidienten

Op woensdag 19 april heeft het directielid Marieke Vegt het eerste gesprek gehad met Olav Drost van het Fonds voor Cultuurparticipatie in Utrecht. Olav Drost heeft van de bijeenkomst verslag gemaakt.

Op 23 november heeft Olav Drost Emmen bezocht en hebben we een evaluatiegesprek gevoerd met Ineke Pul (provincie Drenthe) en Frans Meerhoff (gemeente Emmen). Olav Drost heeft van de bijeenkomst verslag gemaakt.

Landelijke CMK-bijeenkomsten

Verschillende adviseurs van Compenta hebben landelijke (CMK-)bijeenkomsten bijgewoond, zoals de Dag van de Cultuureducatie, de Onderzoeksconferentie van het LKCA en de Conferentie Cultuureducatie met Kwaliteit (met als thema Samenwerking).

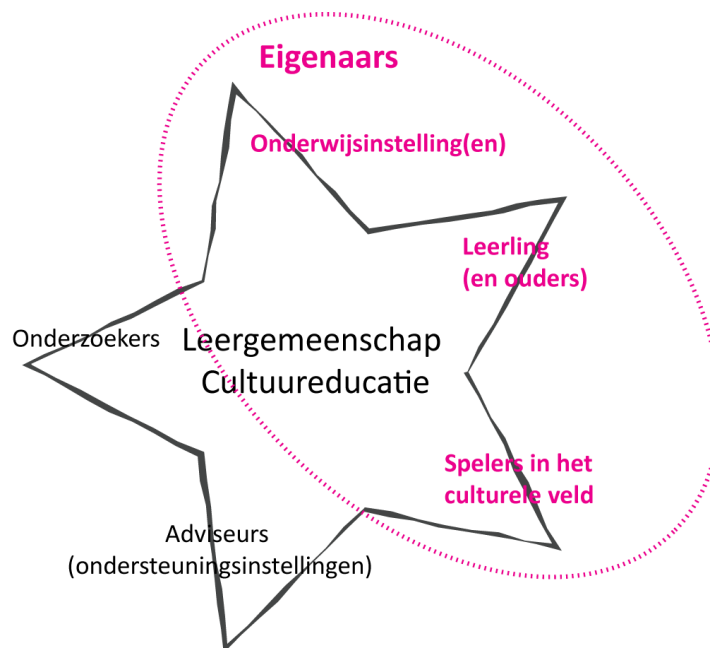
11. Leergemeenschappen

In CMK is er in de afgelopen vier jaar op verschillende manieren geïnvesteerd in de verbetering van kwaliteit van cultuuronderwijs in het PO. In CMKI is in het kader van monitoring en evaluatie het EVI ontwikkeld, een ontwikkelgericht instrument waarmee scholen de stand van zaken op schoolniveau inzichtelijk kunnen maken en op basis daarvan beslissingen kunnen nemen over de gewenste volgende stappen. Een van die gewenste stappen, opgenomen in de visienota's van de provincies, is de verdere ontwikkeling van cultuureducatie op het gebied van innovatieve samenwerkingstrajecten tussen onderwijsinstellingen en culturele partners. In 2017 heeft de onderzoeksgroep van het Lectoraat Kunst en Samenleving waarbinnen onderzoekers van de PABO, Master Cultuureducatie en Prins Claus Conservatorium samenwerken, de onderzoeksopzet ontwikkeld.

Een specifieke vorm van werken in cultuureducatie is het creatief partnerschap: "meerjarige samenwerkingen tussen scholen en culturele instellingen die de huidige aanpak van kunsteducatie (...) willen innoveren".⁴ In CMKII zal een aantal scholen gaan samenwerken met één of meerdere speler(s) uit het culturele veld. Wij beschouwen deze samenwerking als een open concept dat in context ontwikkeld moet worden. Daarin staat het creatief vermogen van leerling en partners niet per definitie centraal, maar richten we ons op het leren van de deelnemers én het collectief leren van de partners, in de context van cultuureducatie. Wij geven om die reden dan ook de voorkeur aan de term 'leergemeenschap cultuureducatie'. Deze richt zich in de praktijk vooral op scenario 3/4 scholen, maar sluit scholen in de andere scenario's niet uit. De leergemeenschap cultuureducatie is een specifieke constellatie van beperkte duur binnen het educatieve ecosysteem, waarin een aantal actoren intensief samenwerkt, met begeleiding van adviseurs en onderzoekers. De kracht hiervan zit hem in rolafbakening, samenwerking en collectieve leerprocessen. Zie voor een visuele weergave hiervan figuur 4.

Eén van de doelstellingen van CMKI was tevens zicht te krijgen op de leeropbrengsten van de CMK projecten op leerlingniveau. Dit inzicht ontbreekt momenteel omdat EVI alleen op schoolniveau monitort en evalueert. Daarom richten de activiteiten in CMKII zich ook op de ontwikkeling van een werkwijze waarmee scholen op eenvoudige wijze zicht krijgen op de doorlopende ontwikkeling van de individuele leerling. Hiervoor wordt aangesloten bij het digitaal kunst- en cultuurportfolio zoals ontwikkeld door Kunstcade Leeuwarden (zie www.schoolfolio.nl). Andere vormen dan het werken met een digitaal portfolio zijn tevens mogelijk, afhankelijk van de wens van de school of de innovatie binnen de leergemeenschappen. Uiteraard zal daarvoor worden aangesloten bij ontwikkelingen elders in het land (Utrecht, Oost-Nederland). Waar mogelijk zal er aansluiting gezocht worden bij EVI.

⁴ Nelly van der Geest. *Creatief Partnerschap. Evenwicht tussen creativiteit en samenwerking*. Amsterdam: Uitgeverij International Theatre & Film Books, 2014, p.9.

Figuur 4: Leergemeenschap cultuureducatie

In de opzet van CMKII worden deze twee activiteiten aan elkaar gekoppeld. Dat betekent dat het onderzoek naar het zichtbaar maken van opbrengsten op leerlingniveau deel uitmaakt van de innovatietrajecten binnen een leergemeenschap cultuureducatie.

Onderzoeksvragen

In het praktijkgericht onderzoek staan de volgende twee onderzoeksvragen centraal:

1. Hoe kunnen we cultuureducatie vormgeven als een 'leergemeenschap cultuureducatie' op een manier die maximaal aansluit bij de behoeften van de leerlingen en de partners?
2. Op welke manier kunnen we, (deels) aansluitend bij het gebruik van een digitaal portfolio, op een efficiënte, rijke en overtuigende manier de leeropbrengsten op leerlingniveau, binnen de 'leergemeenschappen cultuureducatie' zichtbaar maken?

2017 Resultaat

Na verschillende onderzoeksbijeenkomsten met adviseurs, directie en de onderzoekers is er een definitief onderzoeksvoorstel gemaakt. Ook zijn de eerste gesprekken met scholen gevoerd. Omdat deelname aan een leergemeenschap een behoorlijke tijdsinvestering is, moeten we veel tijd besteden aan het creëren van draagvlak. De praktijk blijft weerbarstig. Het plannen van een gezamenlijke afspraak met alle partijen (school, culturele professional, onderzoeker, adviseur) is een grote klus met alle volle agenda's en parttime banen. Bovendien is de werkdruk en wisselingen in teams/directie een belangrijke factor. Hierdoor is het nog niet gelukt om in 2017 al te starten met een leergemeenschap. We the North was qua financieringsbron daarnaast nog niet klaar voor het ondersteunen van leergemeenschappen in 2017.

Al werden er geen leergemeenschappen gestart, de interesse en nieuwsgierigheid van scholen was wel degelijk gewekt. Als projectleider is Jeffrey Deelman vanaf oktober 2017 betrokken bij de Leergemeenschappen. In de voor het onderwijs drukke periode tussen Sint Maarten en kerst is, in samenwerking met de onderzoekers van de Hanzehogeschool, hard gewerkt aan een goede basis voor de leergemeenschappen. Er zijn veel inspanningen gedaan om te zoeken naar samenwerkingen die potentieel een leergemeenschap kunnen vormen. We zijn vol vertrouwen dat we in 2018 de achterstand inhalen. De aanvraag van We the North is inmiddels gehonoreerd.

12. Communicatie

Doelgroepen

De doelgroepen waar Compenta zich in het bijzonder op richt zijn:

- PO en VO scholen in de Drentse gemeenten;
- Subsidiënten als het Fonds voor Cultuurparticipatie, de Provincie Drenthe en de gemeente Emmen;
- Culturele netwerken, organisaties en instellingen in de gemeenten;
- Wethouders en ambtenaren cultuur/onderwijs van de Drentse gemeenten en hun leden van gemeenteraden en provinciale staten.

Om de doelgroepen te informeren over de voortgang van de regeling CMK Drenthe en de activiteiten van Compenta zijn diverse communicatiemiddelen ingezet.

Magazine 'Klasse!'

In het verslagjaar kwam er een einde aan de eerste tranche van vier jaar CMK en werd in het nieuwe schooljaar een start gemaakt met een nieuwe periode van Cultuureducatie met Kwaliteit. Reden om zowel terug te kijken naar wat er allemaal is gerealiseerd in Drenthe en vooruit te blikken naar wat er nog gaat komen. Compenta heeft dat gedaan met het magazine 'Klasse!'. Het blad geeft een goed en inspirerend beeld van de Drentse cultuureducatie in z'n volle omvang.

Het magazine had een oplage van 1500 exemplaren en is per post verstuurd naar alle scholen in Drenthe. Daarnaast is het uitgedeeld tijdens de lokale ICC-netwerkbijeenkomsten. De ICC'ers hebben onder begeleiding van een adviseur uit de regio een werkvorm gedaan, waarbij ze aan de hand van een rivier verbeeldde wat zij hun leerlingen op het gebied van cultuureducatie willen meegeven. De input van het netwerk zijn verzameld en op een grote strandbal geplakt. Deze is in een aantal gemeentes aangeboden aan de wethouder van Cultuur, om zo het belang van cultuuronderwijs voor de kinderen ook bij de politiek te benadrukken .

Website www.compenta.nl

Hierop staan alle gegevens over de regeling CMK, downloads van de documenten van Compenta, zoals criteria, en een aantal best practices. Er staat ook een interactief kaartje op met een overzicht van de ontwikkelde producten in Drenthe. Via een button kunnen cultureel ondernemers en scholen eenvoudig subsidie aanvragen.

Het scholingsaanbod van de instellingen is gepubliceerd op de website. Net als een praktisch stappenplan voor het maken van een doorlopende leerlijn en een rekenhulp, waarmee scholen de financiën rondom cultuuronderwijs inzichtelijker kunnen maken. De website www.compenta.nl had in 2017 ruim 70.000 paginaweergaven, en is daarmee een veel geraadpleegd forum.

Facebook & Twitter

Ook via de sociale media wordt door de vanuit Compenta-partners gecommuniceerd richting doelgroepen. Hiervoor maakt Compenta gebruik van de accounts van de participerende instellingen ICO, De Kunstbeweging, Scala en K&C.

Nieuwsbrieven

Met regelmaat brengen de vier samenwerkende cultuurinstellingen afzonderlijk een eigen nieuwsbrief uit waarmee de doelgroepen op de hoogte worden gehouden van de ontwikkelingen.

Persoonlijke benadering

Doordat de leden van Compenta goede netwerken hebben is er veel persoonlijk contact en wordt er rechtstreeks met de scholen gecommuniceerd. Ook bestaan er lokale cultuurnetwerken (zoals in Meppel, Westerveld, De Wolden en Hoogeveen).

Free Publicity

Via de regionale en lokale media worden nieuwsberichten gecommuniceerd om het grote publiek te informeren over leuke en succesvolle projecten.

Figuur 5 Voorpagina magazine 'Klasse!'

Bijlage 1: Overzicht aantal deelnemende scholen

Overzicht van het aantal scholen dat in 2017 deelneemt aan Cultuureducatie met Kwaliteit.

CMK II 2017

Scholen	Totaal	deelnemend	Gehono- reerd	% bereikt	% Deelnemend	Aantal ll deelnemend
Aa en Hunze	14	12	11	86%	79%	1698
Assen	31	27	27	87%	87%	6320
Borger-Odoorn	16	16	14	100%	88%	1804
Coevorden	26	23	20	88%	77%	2619
De Wolden	14	13	13	93%	93%	1573
Emmen	65	60	55	92%	85%	9073
Hoogeveen	38	33	26	87%	68%	5109
Meppel	17	14	14	82%	82%	3174
Midden-Drenthe	18	19	19	100%	100%	2899
Noordenveld	16	16	16	100%	100%	2576
Tynaarlo	19	16	14	84%	74%	2819
Westerveld	12	12	12	100%	100%	1278
Drenthe	286	261	241	91%	84%	40942

Bijlage 2: Criteria regeling scholen

De toetsingscriteria worden vermeld op de website van Compenta: www.compenta.nl

Operationeel:	- De CMK-gelden worden ingezet ten gunste van de verbreding, verdieping en/of borging van het cultuuronderwijs op de school; - De plannen uit de aanvraag leiden tot het beschreven ambitie scenario; - De plannen getuigen van de ontwikkeling van cultuuronderwijs, eventueel binnen hetzelfde scenario; - (Een deel van) de CMK-gelden wordt/worden ingezet voor deskundigheidsbevordering (minstens 50%); - De beschreven activiteiten ondersteunen het cultuuronderwijs op de school, ook op de lange termijn; - De CMK-gelden kunnen <u>niet</u> worden ingezet voor het Cultuurmenu/Kunstmenu/Podiumplan of voor de ICC-cursus; - De aanvraag is consistent, helder en samenhangend. Inzet van materialen en culturele activiteiten is ondersteunend voor het totaalplan.
Financieel:	- De school matcht de CMK-gelden met eigen middelen. De Prestatiebox Cultuureducatie (€ 11,78 per leerling per jaar) wordt geoormerkt voor cultuuronderwijs. - De begroting is sluitend en er is sprake van financiële dekking van de plannen.
Evaluatie:	- De school heeft de inspanningsverplichting om deel te nemen aan het monitoring- en evaluatieonderzoek van Compenta (EVI).

Bijlage 3: Criteria regeling Productontwikkeling

De toetsingscriteria worden vermeld op de website van Compenta: www.compenta.nl

Operationeel:	- De aanvraag betreft de ontwikkeling van een cultuureducatief product. Met 'product' wordt bedoeld: een materiaal of immaterieel resultaat van een samenwerking tussen een of meerdere scholen en een cultureel ondernemer, op basis van een vraag van de school/scholen, dat ook na afloop van de samenwerking blijvend kan worden ingezet in het cultuurcurriculum van deze en eventueel ook andere scholen. Voorbeelden van dergelijke producten zijn: een leskist, lesbrieven, leerlijnen, lessenserie, educatief materiaal, etc. Zie ook de voorbeelden van ontwikkelde projecten per gemeente. - Het product wordt ontwikkeld door professionals (door diploma en/of door ervaring) met verstand van onderwijs. - Het product past bij de visie en het cultuurprogramma van de (Drentse) school. - De ontwikkeling geschiedt in samenspraak met de (Drentse) school (vraaggericht werken). - In de aanvraag worden beredeneerde ontwerpeisen voor het product beschreven. Deze ontwerpeisen omschrijven wat de aanbieder en school/scholen van het eindproduct verwachten. - Het betreft de ontwikkeling van een vernieuwend product dat van meerwaarde is voor het cultuurcurriculum van de school/scholen die deelnemen. Vernieuwend wil zeggen: het product is nieuw (het bestaat nog niet), ofwel een bestaand product wordt vernieuwd, bijvoorbeeld door het geschikt te maken voor een nieuwe doelgroep of door nieuwe koppelingen te maken, bijvoorbeeld met andere vakgebieden. - De aanvraag geldt voor een periode van één schooljaar; binnen dat schooljaar moet de ontwikkeling van het product zijn afgerond.
Financieel:	- De begroting betreft alleen de ontwikkelingskosten van het product. De uitvoeringskosten op scholen (bijv. voor het geven van lessen door de cultureel ondernemer) kunnen niet worden opgenomen, tenzij duidelijk kan worden gemaakt dat het om een pilot gaat die onderdeel is van de ontwikkeling van het product. Kosten voor deskundigheidsbevordering van leerkrachten kunnen wel in de begroting worden opgevoerd, mits de deskundigheidsbevordering ondersteunend is aan het product. Dit betreft bijvoorbeeld een teamscholing waarin leerkrachten leren werken met het product. - De ontwikkelkosten worden gedekt met de Cultuureducatie met Kwaliteit-gelden (max. € 5000,- per productontwikkeling) en eventuele andere middelen. De aanvraag gaat vergezeld van een sluitende begroting en dekkingsplan. - Indien een aanvraag gehonoreerd wordt, worden de gelden overgemaakt op basis van de aangeleverde begroting.
Evaluatie:	- U dient na afloop van de productontwikkeling een inhoudelijk en financieel verslag in, waarin u antwoord geeft op de vragen van het evaluatieformulier.